

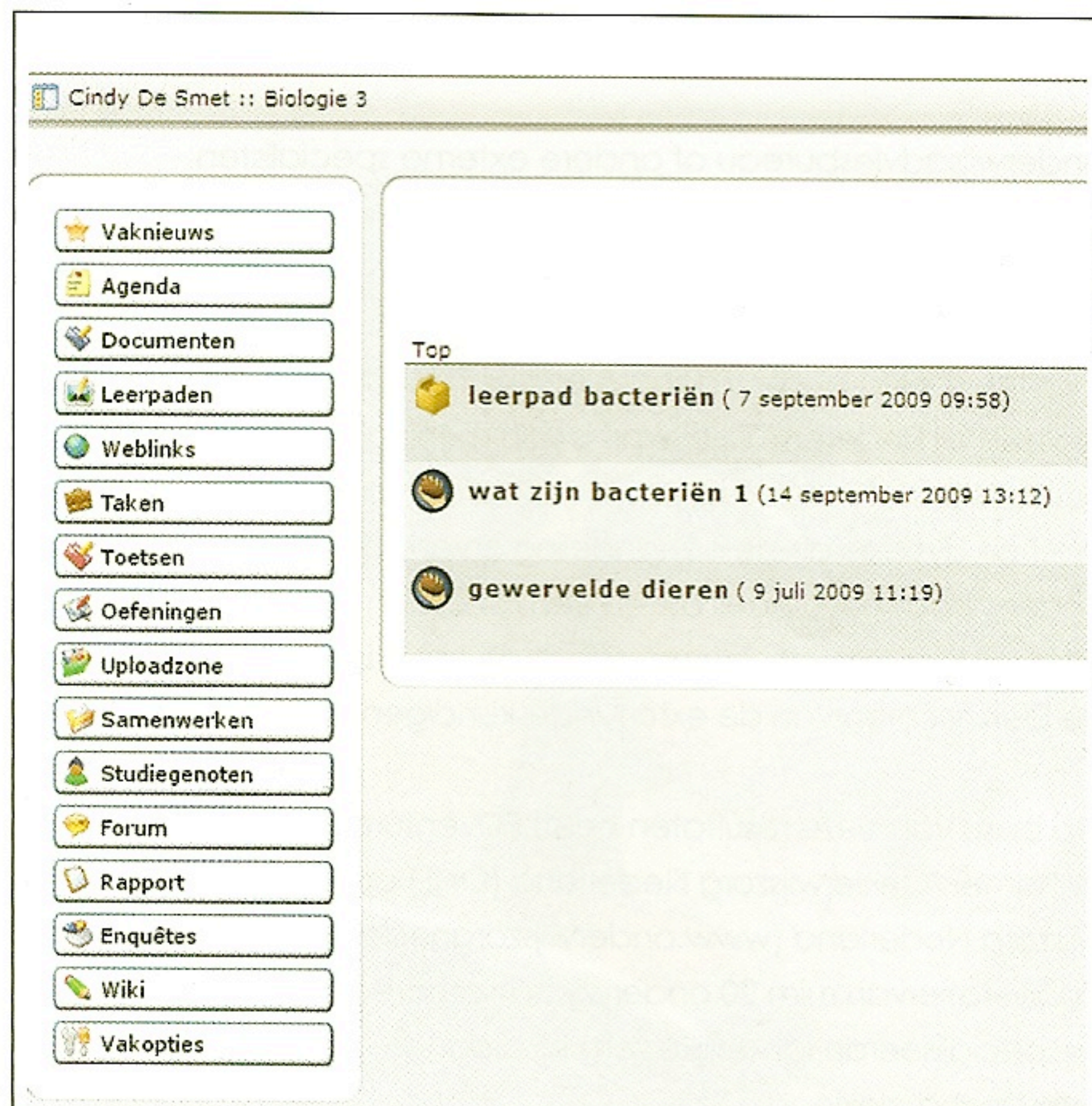
ELO's in het Vlaamse secundair onderwijs Nieuw of alweer achterhaald?

Door Cindy De Smet en Tammy Schellens

Met de komst van de computer en het internet in de klas gaat het op technologisch vlak razendsnel voor de leerkracht. Het wereldwijde web spuwt elke dag ontelbaar nieuwe applicaties en voor het onderwijs bruikbare leerinhouden de klas binnen. In die klas heeft het digitaal schoolbord in amper twee tot drie jaar zijn plaats naast het traditionele bord en de beamer weten te veroveren. Het leren en het lesgeven zelf verplaatst zich steeds meer naar de digitale klas of een virtuele omgeving. We moeten ons dringend afvragen of de leerkracht al deze nieuwe evoluties kan integreren in zijn klaspraktijk. Zo hebben de meeste leerkrachten voor hun cursussen al enkele jaren een elektronische leeromgeving (ELO) ter beschikking. En hoewel ELO's niet zo nieuw meer zijn, is er weinig geweten over hoe de leerkracht die omgeving ondertussen inzet binnen zijn klas. Recent onderzoek biedt daar een antwoord op.

De ELO is niet echt een eenduidige benaming en kan verschillende ladingen dekken. In dit artikel verstaan we er het softwarepakket onder dat een school gebruikt bij

- het beheeren en eventueel ontwikkelen van onderwijsmateriaal (leerpaden, verzameling hyperlinks, cursusontwerp);
- het elektronisch ondersteunen van het leerproces (wiki, toetsenmodule, feedback-module);
- het communiceren tussen directie, leerkrachten en leerlingen (aankondigingen, e-mail, mededelingen) en
- de administratieve ondersteuning van het onderwijsleerproces (puntenadministratie, documentenbeheer, agenda). Niet alle softwarepakketten op de markt verenigen noodzakelijkerwijs al deze functionaliteiten.

In Vlaanderen is er weinig wetenschappelijk onderzoek gedaan naar het gebruik van ELO's. Daarom loopt er momenteel een doctoraatsonderzoek bij de vakgroep onderwijskunde van de Universiteit Gent naar het gebruik van deze leeromgevingen binnen het voortgezet onderwijs.

Dit onderzoek heeft onder meer als doel de stand van zaken te bepalen van het gebruik van de ELO. Hiervoor werden, via een gestratificeerde steekproef waarbij er rekening gehouden werd met onderwijsnet (GO, VGO, OGO) en onderwijsvorm (ASO, BSO, TSO, KSO, Buitengewoon, Deeltijds) 35 middelbare scholen geselecteerd in West-Vlaanderen en 35 scholen in Antwerpen. In totaal werden 376 papieren vragenlijsten voor het onderzoek weerhouden. Op basis van deze vragenlijst kunnen we enkele interessante vaststellingen noteren.

Welke ELO-software wordt er vooral gebruikt binnen het Vlaamse secundair onderwijs?

Aan de ELO-verantwoordelijke van de school werd gevraagd welke ELO er binnen de school gebruikt werd. Voor Vlaanderen ziet het resultaat er als volgt uit:

Geen ELO	4%
SmartSchool	72%
elo-V (Blackboard)	14%
Dokeos	10%

Uit de cijfers kunnen we duidelijk concluderen dat de ELO in bijna alle scholen geïntroduceerd werd. In het lijstje komen 3 spelers naar voren: internationale speler Blackboard (elo-V), het Vlaamse

SmartSchool en de open source-software-omgeving Dokeos. Een eerste vaststelling hierbij is dan ook dat 86% van de scholen gebruikmaakt van een commerciële omgeving, amper 14% gebruikt vrije software. Geen enkel van de bevroegde scholen rapporteerde Moodle of een andere elektronische leeromgeving te gebruiken.

Wat de keuze van de ELO-software betreft, moet opgemerkt worden dat in Vlaanderen het onderwijsnet waar men deel van uit maakt, een rol kan spelen. Zo is elo-V (Blackboard) een samenwerking tussen het Vlaams Verbond van het Katholiek secundair onderwijs en de Katholieke Universiteit Leuven en heeft het GO! Onderwijs van de Vlaamse Gemeenschap voor Smartschool gekozen.

Uit de literatuurstudie kunnen we afleiden dat de situatie in België vergelijkbaar is met de situatie op internationaal vlak: er zijn enkele internationale spelers op de markt zoals Blackboard, Moodle en Sakai, daarnaast wordt een deel van de markt voor een groot deel ingevuld wordt door lokale spelers. We denken in Nederland onder meer aan Teletop en N@tschool, maar ook aan Fronter en it's learning uit Noorwegen.

Hoeveel jaar ervaring hebben leerkrachten in het werken met ELO's?

Onderstaande cijfers maken duidelijk dat meer dan de helft van de ondervraagde Vlaamse leerkrachten (53%) nog niet of minder dan drie jaar gebruik maakt van een ELO. Opmerkelijk hierbij is toch dat 1 op 5 (19%) van de leerkrachten nog steeds de ELO niet gebruikt. Amper 15% heeft al 5 jaar of meer ervaring met de ELO.

Geen ervaring	19%
1 jaar	10%
2 jaar	24%
3 jaar	22%
4 jaar	20%
5 jaar of meer	15%

Gezien de meeste ELO's tussen 1996 en 2000 ontstonden (bijvoorbeeld Blackboard in 1997 en Moodle in 1999), gebeurde de ingebruikname in het Vlaamse onderwijs dus laat. We kunnen dus besluiten dat de ondertussen niet zo nieuwe technologie toch nog niet zo goed ingeburgerd is in het dagelijkse leven van de Vlaamse leerkracht.

Waarvoor gebruikt de leerkracht zijn ELO?

Uit ons onderzoek weten we dat bijna elke leerkracht in het voortgezet onderwijs over een ELO beschikt, maar dat hij er nog niet zoveel ervaring mee heeft. Een interessante vraag hierbij is dan ook hoe de leerkracht deze ELO gebruikt en welke modules er vooral gebruikt worden binnen de ELO-omgeving.

De resultaten tonen aan dat de modules niet allemaal even veelvuldig gebruikt worden en dat er grote verschillen in op te merken zijn. Zo vermelden 81% van de leerkrachten die effectief

van een ELO gebruikmaken, dat ze vaak lokalen of materiaal reserveren, gebruikmaken van de rapporteringsfunctie (82%) en er documenten op plaatsen (84%). De administratieve ondersteuning van het leerproces scoort dus vrij hoog.

Een totaal ander beeld krijgen we wanneer we kijken naar het ondersteunen van het leerproces en het communiceren via bepaalde toepassingen. Zo gebruikt amper 6% van de actieve respondenten de chatfunctie, 6% de toetsenmodule, 10% het leerpad, 11% de wiki (een module die niet beschikbaar is binnen elo-V) en 14% het forum.

Dergelijke cijfers waarbij duidelijk naar voor komt dat de ELO vooral als administratief middel wordt ingezet en minder als leermiddel roepen zeker vragen op. Weet de Vlaamse leerkracht niet hoe de ELO didactisch in te zetten of speelt de technische kant van de ELO hem of haar parten?

Vaardigheden en beleid

Gezien de bovenstaande vraag kijken we ook naar hoe de leerkracht denkt over zijn eigen technische en didactische capaciteiten.

Op technisch vlak geeft 69% van de ondervraagde leerkrachten aan vaardig genoeg te zijn om een ELO te gebruiken, amper 14% zegt niet over deze vaardigheden te beschikken. Daarnaast zegt 53% van de leerkrachten te weten hoe je een ELO didactisch kan inzetten tijdens de lessen. Ongeveer de helft van de leerkrachten weet dus niet hoe men een ELO kan gebruiken ter ondersteuning van het leerproces.

We vroegen de leerkracht ook of hij vond voldoende tijd te hebben om een ELO te gebruiken en peilden ook naar zijn mening of de ELO op school goed functioneert. Over het eerste aspect zijn de meningen verdeeld: 30% heeft te weinig tijd, 27% heeft geen uitgesproken mening en 43% kan alles georganiseerd krijgen. Met de tevredenheid over het technisch functioneren van ELO op

school is het dan weer wel goed gesteld: 20% is ontevreden, 35% heeft geen uitgesproken mening, 45% is dan weer helemaal tevreden.

Beleid

Wat het beleidsniveau betreft zien we dat er nog enkele uitdagingen zijn. 57% van de leerkrachten rapporteert niet voldoende zijn weg te vinden binnen het bestaande ELO-nascholingsaanbod. Daarnaast blijkt dat maar op 21% van de scholen concreet is vastgelegd hoe en wanneer een ELO gebruikt kan worden.

Conclusie

De belangrijkste conclusie uit bovenstaande resultaten is ongetwijfeld dat de elektronische leeromgeving alom aanwezig is, maar dat de Vlaamse leerkracht er nog niet zoveel ervaring mee heeft. De technische kant lijkt weinig problemen op te leveren. De leerkrachten geven vooral aan niet voldoende op de hoogte te zijn hoe deze omgeving didactisch in te zetten. Dat verklaart ook onze bevindingen waarbij het administratieve gebruik duidelijk zeer hoog ligt, maar sommige communicatiemogelijkheden en -functionaliteiten ter ondersteuning bij het leerproces nog onvoldoende benut worden.

Wat het nascholingsaanbod betreft, geeft de leerkracht aan zijn weg niet te vinden. Misschien is dit aanbod vandaag al wel voldoende ontwikkeld (er kunnen geen uitspraken gedaan worden voor de Vlaamse en de Nederlandse situatie), maar moeten er initiatieven worden genomen om de leerkracht hierover beter te informeren. De lerarenopleidingen kunnen dan weer een rol spelen door ervoor te zorgen dat de huidige lichting toekomstige leerkrachten zowel technisch als didactisch met de ELO kunnen werken. Als laatste mogen we ook niet vergeten dat één vijfde van de leerkrachten de ELO vandaag nog niet gebruikt. Men mag ook deze groep van leerkrachten zeker niet uit het oog verliezen.

Bronnen:

<http://www.deltainitiative.com/picts/pdf/deltainitiativelmwebinar09-2.pdf>

http://wilfredrubens.typepad.com/wilfred_rubens_weblog/2009/08/markt-elos-in-beweging-en-blackboard-verliest-terrein.html

<http://www.smartschool.be>

<https://elov.vvkso.be>

Over de auteurs

Cindy De Smet (c.desmet@ugent.be) is lector media aan de lerarenopleiding van de Hogeschool Gent en Ph.D. student aan de vakgroep Onderwijskunde van de Universiteit Gent. Prof. Dr. Tammy Schellens (Tammy.Schellens@UGent.be) is docent aan de vakgroep onderwijskunde van de Universiteit Gent.